

Vznik EÚ

História Európskej únie

Základy Európskej únie sa začali budovať tesne po skončení druhej svetovej vojny. Celkovo sa dá povedať, že dôvody pre povojnovú európsku integráciu boli: zabezpečenie mieru na európskom kontinente, prekonanie nacionalisticky orientovaných štátnych štruktúr, umožnenie spoločného trhu ako prostriedku ku zvyšovaniu hospodárskeho blahobytu.

Európsky politici museli v povojnovom období nájsť spôsob ako efektívne predísť rozpútaniu vojnového konfliktu. Nutnosťou sa ukázala kontrola uhliarskeho a predovšetkým oceliarskeho priemyslu, bez ktorého je vedenie vojny nemysliteľné.

Plán na zapojenie Nemecka a elimináciu jeho hrozby ako potenciálneho agresora v budúcnosti vypracoval v roku 1950 Jean Monnet. Tento projekt vošiel do histórie pod názvom Schumanov plán. Bol pomenovaný po ministrovi zahraničných vecí Francúzska Robertovi Schumanovi, ktorému ho Jean Monnet predložil ako politický nástroj na riešenie vzťahov medzi Francúzskom a Nemeckom.

Jean Monnet, vrcholný predstaviteľ francúzskeho sekretariátu pre plán, prišiel s nápadom, aby o uhliarskom priemysle nerozhodovali národné štáty, ale nová medzinárodná inštitúcia (Schumanov plán). Na základe tejto myšlienky vzniklo v roku 1951 Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ (ESUO). Táto zmluva, ktorá sa podľa miesta, kde bola podpísaná, nazýva Parížskou zmluvou, vstúpila do platnosti 27. júla 1952 po ratifikácii vo všetkých členských štátoch. Bolo to prvýkrát, čo sa sektor tradične v rukách národných štátov dostal do kompetencii nadnárodnej inštitúcie. V rámci niekoľkých rokov sa mal vytvoriť spoločný trh pre uhlie a oceľ so spoločnou kontrolou. Zakladajúcimi štátmi sa stali: Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Belgicko, Holandsko, Luxembursko. Týchto šesť krajín sa na dlhé desaťročia stalo jadrom európskej integrácie.

V roku 1958 týchto šesť krajín vytvorilo na základe Rímskych zmlúv ďalšie dve spoločné organizácie: Európske hospodárske spoločenstvo (EHS) a Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (EUROATOM).

V roku 1965 bola v Bruseli podpísaná Zlučovacia zmluva, podľa ktorej mali spoločenstvá ESUO, EHS a EUROATOM spoločný názov Európske spoločenstvo. Táto zmluva vstúpila do platnosti 1. júla 1967.

Až od roku 1973 prichádzajú do Európskeho spoločenstva ďalšie krajiny ako Veľká Británia, Írsko, Dánsko, v osemdesiatych rokoch Grécko, Španielsko, Portugalsko.

Nadobudnutím platnosti Maastrichtskej zmluvy v roku 1993 vzniká Európska únia. Európska únia je politicko-ekonomické združenie európskych štátov usilujúcich sa o dosiahnutie stability, mieru, ekonomickej prosperity a rastu životnej úrovne svojich obyvateľov.

Medzičasom Európska únia pracovala na svojom doposiaľ najväčšom projekte, a to vytvorení jednotnej meny, ktorá by zjednodušila život firmám, zákazníkom a cestujúcim. 1. januára 2002 euro nahradilo staré meny 12 krajín Európskej únie, ktoré spolu vytvorili eurozónu.

V roku 1995 vstúpilo do Európskej únie Fínsko, Rakúsko, Švédsko. V roku 2004 prebehlo najväčšie rozšírenie v dejinách Európskej únie, keď do nej vstúpilo 10 nových štátov. Sú to: Slovensko, Česko, Litva, Lotyšsko, Cyprus, Maďarsko, Malta, Estónsko, Slovinsko, Poľsko. V roku 2007 vstúpilo do EÚ Bulharsko a Rumunsko. V roku 2013 v júli vstúpilo Chorvátsko. Počet členov Európskej únie po BREXIT-e (31. 1. 2021 Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska vystúpilo z EÚ) je 27.

Symboly Európskej únie sú modrá vlajka so žltými hviezdami, hymna – Beethovenova Óda na radosť, heslo: „Zjednotení v rozmanitosti.“

Orgány Európskej únie

Európska únie je viac len ako konfederácia krajín, ale nie je to federálny štát. V skutočnosti jej štruktúru nemožno zaradiť do žiadnej tradičnej právnej kategórie. Je to historicky jedinečné zoskupenie, ktorého systém prijímania rozhodnutí sa neustále vyvíja už viac ako 60 rokov. Kľúčové postavenie v štruktúre EÚ majú jej hlavné inštitúcie. Medzi najdôležitejšie patria:

1. Európska rada – je najvyššou inštitúciou s právomocou prijímať politické rozhodnutia. Tvoria ju hlavy štátov a vlád, čiže prezidenti alebo predsedovia vlád všetkých krajín Európskej únie a predseda Európskej komisie. Zvyčajne sa stretáva štyrikrát za rok v Bruseli. Má stáleho predsedu, ktorého úlohou je koordinovať prácu Európskej rady a zabezpečovať jej kontinuitu. Stály predseda sa volí na obdobie dva a pol roka s možnosťou jedného opätovného zvolenia do tejto funkcie. Tento post zastáva od decembra 2019 belgický politik Charles Michel. Európska rada stanovuje ciele EÚ a určuje spôsob ako ich dosiahnuť. Európska rada sa tiež zaoberá riešením súčasným medzinárodných problémov prostredníctvom spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Ide o mechanizmus koordinácie zahraničnej politiky členských štátov Európskej únie.

2. Rada EÚ – je známa aj ako Rada ministrov. Je zložená z ministrov vlád jednotlivých krajín EÚ. Členské štáty sa každých šesť mesiacov striedajú v predsedníctve Rady. Na každom zasadnutí Rady sa zúčastňuje jeden minister z každej krajiny EÚ. Ktorý minister sa zúčastní na ktorom rokovaní závisí od tém zahrnutých do programu napr.: zahraničné veci, poľnohospodárstvo, doprava, priemysel, životné prostredie a pod.. Hlavnou úlohou Rady je schvaľovať právne predpisy EÚ. O túto právomoc sa zvyčajne delí s Európskym parlamentom.

3. Európsky parlament – je volený orgán zastupujúci občanov Európskej únie. Dohliada na činnosti EÚ a spolu s Radou prijíma právne predpisy. Poslanci Európskeho parlamentu sú volení priamo v priamych všeobecných voľbách každých päť rokov. Po posledných voľbách do EP v roku 2014 tvorí parlament 751 poslancov (po Brexite 705). Najdôležitejšie rozpravy Parlamentu prebiehajú na jeho mesačných zasadnutiach, na ktorých sú v zásade prítomní všetci poslanci EP. Tieto plenárne zasadnutia sa konajú prevažne v Štrasburgu a všetky dodatočné zasadnutia v Bruseli. V Luxemburgu sídlia administratívne úrady (generálny sekretariát) Európskeho parlamentu.

4. Európska komisia – je kľúčová inštitúcia. Ako jediná má právo vypracúvať návrhy novej legislatívy EÚ, ktorá sa predkladá na diskusiu a prijatie Rade a Parlamentu. Jej členovia sú menovaní na základe dohody medzi členskými štátmi na obdobie piatich rokov, pričom k ich menovaniu musí dať súhlas Európsky parlament. Komisia zodpovedá Parlamentu a ak jej Parlament vysloví nedôveru celá Komisia musí podať demisiu. Každý člen komisie je z iného členského štátu. To znamená, že dnes má komisia 27 členov. Za predsedu Komisie bola v decembri 2019 menovaná Ursula von der Leyenová. Slovensko zastupuje podpredseda Maroš Šefčovič (Medziinštitucionálne vzťahy a strategický výhľad).

5. Európsky súdny dvor – európskych spoločenstiev so sídlom v Luxemburgu tvoria sudcovia, z ktorých každý zastupuje členskú krajinu EÚ (27 sudcov) a osem generálnych advokátov, ktorí týmto sudcom pomáhajú. Sú vymenovaní na základe vzájomnej dohody vlád členských štátov na obnoviteľné obdobie šiestich rokov. Úlohou Súdu je zabezpečiť dodržiavanie práva EÚ a správny výklad a uplatňovanie zmlúv.

6. Európska centrálna banka – bola zavedená v súvislosti s novou menou, eurom. Európske systém centrálnych bánk zahŕňa všetkých 27 členských štátov EÚ, hoci spoločnú menu prijalo 19 štátov z 27. Európsky systém centrálnych bánk tvorí Európska centrálna banka so sídlom vo Frankfurt nad Mohanom a národné centrálné banky členských štátov Európskej únie. Na čele Európskej centrálnej banky je Mario Draghi.

7. Európsky dvor audítorov – nazýva sa tiež Európsky účtovný dvor. Jeho sídlo je v Luxemburgu. Tvoria ho členovia každého štátu Európskej únie. Kontroluje či sa všetky príjmy a výdavky EÚ zrealizovali zákonným spôsobom a regulárne, a či sa rozpočet Európskej únie spracoval podľa pravidiel.

Slovensko a Európska únia

História vzťahov medzi Slovenskou republikou a EÚ sa začala podpisom tzv. Asociačných zmlúv 4. októbra 1993. Dohodu o pridružení SR k EÚ následne ratifikoval Európsky parlament 27. októbra toho istého roku. Národná rada SR ju ratifikovala 15. decembra 1993. Asociačná dohoda vstúpila do platnosti 1. februára 1995 po tom, čo ju ratifikovali parlamenty všetkých členských krajín.

V dňoch 16. a 17. mája 2003 sa konalo na Slovensku referendum o vstupe Slovenska do Európskej únie. Otázka, na ktorú slovenskí občania odpovedali znela: Súhlasíte s tým, aby sa Slovenská republika stala členským štátom Európskej únie? Referenda sa zúčastnila nadpolovičná väčšina oprávnených voličov (52,15 %). Za vstup sa vyslovilo 92,46 % zúčastnených. Slovensko vstúpilo do Európskej únie 1. mája 2004. Euro prišlo 1. januára 2009. Členom Schengenu sme sa stali v roku 2007.

V Európskom parlamente má Slovenská republika po voľbách v roku 2019 – 2024 14 členov, napríklad: Monika Beňová, Miroslav Číž, Michal Šimečka, Peter Pollák, Miriam Lexmann.